

رونوشت شیمیایی تجاوز

بررسی کاربرد تسلیحات شیمیایی از سوی عراق

دکتر حسین یکتا

حکایت به کاربرد سلاحهای شیمیایی در جنگ با ایران، تنها مورد نقض قوانین بین‌المللی و خروج از دایره وجدان از سوی رژیم بعثی عراق نبود، اما می‌توان گفت این اقدام، گستاخانه‌ترین و غیرانسانی‌ترین اقدام عراق در صحنه جنگ محسوب می‌شود. فروش سلاحهای شیمیایی و به‌کارگیری آن توسط عراق در واقع خارج از چارچوب سیاستهای استکباری غرب برای مبارزه با انقلاب اسلامی نبود. سازمان ملل پس از دریافت گزارشات ایران در مورد استفاده از سلاح شیمیایی در مناطق نظامی و غیرنظامی، نیروهای خود را برای بازرسی به منطقه اعزام می‌کرد و گزارش تایید شده آنها را به شورای امنیت می‌فرستاد. علیرغم پذیرش قطعنامه ۵۹۸ از سوی ایران و علیرغم محکوم شدن حملات شیمیایی عراق از سوی سازمان ملل، این کشور همچنان از سلاحهای شیمیایی علیه ایران استفاده می‌کرد تا اینکه شورای امنیت با تصویب قطعنامه ۶۲۰ به‌کارگیری سلاح شیمیایی توسط عراق را، آن هم پس از پذیرفته شدن قطعنامه ۵۹۸ از سوی ایران، مورد محکومیت شدید قرار داد و سرانجام جنگ شیمیایی علیه ایران پایان یافت. کاربرد سلاحهای شیمیایی که به‌خودی‌خود نشانگر ضعف موقعیت جنگی متعارف عراق در مقابل ایران بود و به‌خصوص با پیشروی نیروهای ایران در جنگ شدت می‌گرفت، در سطح محدود در همان ماههای اول جنگ آزمایش شده بود و عراق در حمله به روستاهای مرزی ایران از گازهای شیمیایی استفاده می‌کرد. در مقاله حاضر وقوع جنگ شیمیایی عراق علیه ایران و مواضع سازمان ملل در قبال این اقدام عراق، بررسی و ارزیابی شده است.

کاربرد سلاحهای شیمیایی توسط عراق در جنگ علیه ایران، یکی از موارد فاحش نقض حقوق بین‌الملل و از مصادیق بارز جنایات جنگی به‌شمار می‌رود. طبق شواهد و اسناد موجود، عراق از نخستین ماههای شروع جنگ، استفاده آزمایشی از این سلاح را آغاز کرد، اما به‌کارگیری

گسترده از سلاح شیمیایی پس از شکستهای پی‌درپی ارتش عراق در خاک ایران و آغاز حملات متقابل نیروهای ایران به داخل خاک عراق، به منظور مقابله با موج حملات نیروهای پیاده‌ایران، در دستور کار ارتش عراق قرار گرفت. اولین بار در بیست‌ونهم آبان‌ماه ۱۳۵۹، دومین ماه تجاوز نظامی عراق به ایران - وزارت‌خارجہ جمهوری اسلامی ایران با انتشار اطلاعیه‌ای به مجمع بین‌المللی هشدار داد که عراق از سلاحهای بیولوژیکی، شیمیایی در جنگ علیه ایران استفاده کرده است. در این اطلاعیه با اشاره به استفاده عراق از سلاحهای شیمیایی در حمله به سوسنگرد آمده بود که دولت جمهوری اسلامی ایران این جنایت را مقدمه استفاده ارتش عراق از سلاحهای میکروبی و بیولوژیک قلمداد می‌کند که ارتش عراق در طول دهه هفتاد به تهیه انواع آن اقدام کرده است. باین وجود، اولین حمله شیمیایی ثبت شده در سازمان ملل در جنگ ایران و عراق به تاریخ ۱۳۵۹/۱۰/۲۳ (برابر با ۱۳ رانویه ۱۹۸۱) در منطقه‌ای بین هلاله و نی خزر واقع در پنجاه کیلومتری غرب ایلام مربوط می‌شود که به کشته شدن ده تن انجامید. در سال ۱۳۶۰، عراق در مناطق هوزیم ارتفاعات اله‌اکبر، پل نلری و خرمشهر از گلوله شیمیایی استفاده کرد. در سال ۱۳۶۱ نیز از عوامل اعصاب، گاز نیتروژن و موستارد در آبادان، ساوجی (در شمال مریوان)، ارتفاع ۱۷۵، موسیان، تنکاب (در منطقه شمال غرب)، شلمچه گردنه بایر (در کردستان) و چند شهر در جنوب استفاده شد که در مجموع سیزده نفر کشته و بیست‌ویک نفر مجروح شدند. در این سال با گسترش به‌کارگیری سلاح شیمیایی، «امدیریت ورسته جنگهای شیمیایی» در سازمان ارتش عراق ایجاد شد. در سال ۱۳۶۲ با انجام عملیات والفجر ۶ در جبهه مرکزی و عملیات خیبر در جنوب، میزان به‌کارگیری سلاح شیمیایی توسط عراق افزایش قابل توجهی یافت و در مجموع چهل‌وپنج مورد استفاده از سلاح شیمیایی در این سال گزارش شد که بیش از چهار برابر سال قبل بود. مناطق مورد تهاجم عبارت بودند از: سومار، رودخانه دویرج، ترچین، شیوه‌رش، حاج عمران، پیرانشهر، ارتفاعات قمطره ساوجی، سردشت، ارتفاعات بلزی دراز، خراطها،

مریوان، روستای سیدلو، سردوش، روستای بلیجان (در نزدیکی بانه)، گرماب، پنجوین و پلوه تلفات انسانی این حملات به بیست‌ودون نفر کشته و دوهزار و هفتصد و نودوسه مجروح رسید. به‌عنوان مثال در پنجم و هشتم آبان ۱۳۶۲، شهر بانه و روستاهای اطراف آن مورد حمله قرار گرفت که در اثر استفاده از گاز موستارد، نه نفر کشته و پنجاه نفر مجروح شدند. همچنین حوالی پنجوین در شانزدهم آبان‌ماه آن سال توسط هواپیماهای عراقی بمباران شد که به کشته شدن هفده تن و مجروح شدن شصت تن انجامید. بمباران ارتفاعات قمطره با گاز تاول‌زا در بیست‌وسوم آبان ۱۳۶۲ نیز به زخمی شدن دویست تن منتهی شد. به دنبال آن، ایران در روزهای دوازدهم، هیجدهم و بیست‌ونهم آبان ۱۳۶۲ (سوم، نهم و شانزدهم نوامبر ۱۹۸۳) طی نامه‌هایی به دبیرکل، با اعلام استفاده عراق از سلاح شیمیایی در نقاط مختلف جبهه، از جمله دو روستا در بانه، خواستار اعزام نماینده‌ای برای مشاهده بمباران و سلاحهای شیمیایی به‌کاررفته شد. در مقابل، عراق نیز در بیست‌ونهم نوامبر طی نامه‌ای خطاب به دبیرکل، ضمن رد اتهامات ایران، آنها را مانورهای مفتضح برای فریب جامعه جهانی و امتناع از توقف جنگ و پذیرش قطعنامه‌های شورای امنیت دانست. عراق مخالفت خود را با اعزام نماینده یا کارشناس یا گروه کارشناسان از طرف دبیرکل اعلام کرد و خواستار خاتمه جنگ و یا حداقل اجرای قطعنامه ۵۴۰ شورای امنیت شد. در اسفندماه ۱۳۶۲، با آغاز عملیات خیبر، جزایر مجنون - یکی از مراکز استخراج نفت عراق - به تصرف نیروهای ایران درآمد. عراق به منظور عقب‌راندن نیروهای ایران به کاربرد عامل عصبی تالون علیه نیروهای ایران اقدام کرد. با اجرای تک شیمیایی عراق نزدیک به هزار و هفتصد تن در جزایر مجنون کشته و مجروح شدند. جمهوری اسلامی ایران در پی کاربرد گسترده سلاحهای شیمیایی توسط عراق در عملیات خیبر، طی پنج نامه پی‌درپی در فوریه و مارس ۱۹۸۴ خواستار رسیدگی سازمان ملل به این امر شد. به‌دنبال آن، دبیرکل در تاریخ هفتم مارس ۱۹۸۴ با صدور بیانیه‌ای کوتاه اعلام داشت: «اشک نیست که دبیرکل، کاربرد سلاحهای

گزارش خود تاکید کرد که تنها راه حل آن است که «به این درگیری غم‌انگیز که همچنان نیروهای گرانبهای انسانی ایران و عراق را به نلودی می‌کشاند، پایان داده شود.»

بلافاصله پس از انتشار گزارش کارشناسان اعزامی، عراق طی نامه‌ای به دبیرکل در بیست‌وهفتم نوامبر ۱۹۸۴ اعلام کرد: «عراق چنان سلاجهایی را استفاده نمی‌کند و اگر کارشناسان اعزامی دبیرکل موادی از این سلاجهارا در بعضی از نقاط ایران بافته‌اند، مسئولیت آن به عهده ایران است.»

باین وجود، شورای امنیت چهار روز پس از دریافت گزارش دبیرکل و کارشناسان، در سی‌ام مارس ۱۹۸۵ تشکیل جلسه داد و با انتشار بیانیهای بدون ذکر نام عراق استعمال سلاجهای شیمیایی را قویا محکوم کرد در اعلامیه رئیس شورا که از طرف شورای امنیت انتشار یافت، آمده بود، اعضای شورای امنیت مجددا موضوع تحت عنوان وضعیت میان ایران و عراق را مورد بررسی قرار داده و تفسیر عمیق خود را از این مناقشه که صلح و امنیت بین‌المللی در منطقه را به مخاطره افکنده است، اعلام داشتند. همچنین گزارش کارشناسان اعزامی دبیرکل جهت تحقیق پیرامون موارد ادعاهای جمهوری اسلامی ایران در ارتباط با استفاده از سلاجهای شیمیایی (S/16433) را مورد ملاحظه قرار دادند. آنها نگرانی خاص خویش را از نتیجه‌گیری متفق‌انقول کارشناسان در تایید استفاده از سلاجهای شیمیایی ابراز داشتند. به‌علاوه نگرانی عمیق خود را در مورد گزارشهای

شیمیایی را در هر جا و هر زمان که انجام گیرد، اصولا و قویا محکوم می‌نماید.» روز بعد دبیرکل تصمیم خود را مبنی بر اعزام هیاتی برای بررسی شواهد کاربرد سلاح شیمیایی ابراز کرد. در پنجم مارس، یعنی یک هفته قبل از عزیمت هیات مذکور، وزارت خارجه آمریکا اطلاعاتی انتشار داد و اعلام داشت: «امریکامدارکی در دست دارد که حاکی از به‌کاربردن سلاجهای شیمیایی از طرف عراق است و آن را محکوم می‌کند.» هیات منتخب دبیرکل متشکل از چهار کارشناس برجسته سلاجهای شیمیایی از چهار کشور جهان از سیزدهم تا نوزدهم مارس در ایران به سر برد و در تاریخ بیست‌ویکم مارس گزارش خود را به دبیرکل تسلیم کرد. کارشناسان در بند سی‌وپنجم گزارش خود به اتفاق ارا نظر دادند:

۱. سلاجهای شیمیایی به شکل بمبهای هوایی در نقاطی از ایران که توسط کارشناسان مورد بازرسی قرار گرفته به کار رفته است.

۲. انواع مواد شیمیایی مورد استفاده عبارت بودند از: بیس (۲- کلرونیل)، سولفید معروف به گاز خردل و اتیل ن. ن. دیمتیل فسفر و امیدوسیانیدات، گاز اعصاب معروف به تالون. دبیرکل گزارش کارشناسان را به پیوست گزارش خود، به شورای امنیت تسلیم کرد. وی در گزارش خود نوشت: «نتیجه‌گیری کلیه کارشناسان به اتفاق آرا تایید می‌نماید که سلاجهای شیمیایی به کار رفته است.» دبیرکل بدون ذکر نام عراق به عنوان استفاده‌کننده از سلاجهای شیمیایی، در پایان

وزیر خزانه‌داری و تجارت خارجی رژیم عراق، در نوزدهم سپتامبر ۱۹۸۴، طی مصاحبه‌ای با روزنامه کویتی الانباء، در پاسخ به سوالی در مورد استفاده عراق از سلاجهای شیمیایی علیه ایران، گفت:

«به‌طور کلی می‌گویم که عراق در صورت لزوم از این قبیل سلاجهای یقینا استفاده خواهد کرد تا از حیثیت و شأن مردم خود و نیز از مرزهای کشورهای ملت عرب دفاع نماید.»

نقض حقوق بین‌المللی و اصول و مقررات بین‌المللی که توسط جامعه جهانی پذیرفته شده، ابراز نموده و جهت جلوگیری و کاهش تلفات انسانی جنگ ناکید کردند و قویا بر استدلال‌های دبیرکل صحنه گذاشتند که این نگرانی‌های بشردوستانه نمی‌تواند کاملاً برطرف شود، جز اینکه به مناقشه غم‌انگیزی که ادامه دارد، خاتمه داده شود؛ زیرا منابع انسانی ارزشمند دو کشور ایران و عراق را می‌بلعد. اعضای شورای علاوهراین، تصمیمات زیر را نیز اتخاذ کردند:

۱. قویا استفاده از سلاح‌های شیمیایی را که توسط هیات کارشناسان گزارش شده محکوم گردید.

۲. مجدداً بر ضرورت پابندی به اصول پروتکل ۱۹۲۵ ژنو و ممنوعیت استفاده از گازهای خفه‌کننده سمی و سایر گازها و نیز سلاح‌های میکروبی در جنگ تاکید شد.

۳. آنها کلیه موارد نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه را محکوم نموده و مصرأً از طرفین خواستند که به‌طور کلی اصول و قوانین حقوق بین‌الملل بشردوستانه ناظر بر درگیری‌های نظامی را رعایت کرده و تعهداتشان را تحت کنوانسیون‌های بین‌المللی که جهت جلوگیری و یا کاستن از خسارت جانی در جنگ در نظر گرفته شده محترم بشمارند. در سال ۱۳۶۳ تا اسفندماه و آغاز عملیات بدر، تعداد حملات شیمیایی عراق نسبت به سال قبل به دلیل رکود حاکم بر جبهه‌ها کاهش زیادی داشت. با این وجود، عراق علناً تهدید کرد از سلاح شیمیایی برای مقابله با هجوم نیروهای ایران استفاده خواهد کرد. هشام حسن توفیق، وزیر خزانه‌داری و تجارت خارجی رژیم عراق، در نوزدهم سپتامبر ۱۹۸۴، طی مصاحبه‌ای با روزنامه کویتی‌الانباء، در پاسخ به سوالی در مورد استفاده عراق از سلاح‌های شیمیایی علیه جمهوری اسلامی ایران، گفت: «به‌طور کلی می‌گویم که عراق در صورت لزوم از این قبیل سلاح‌ها یقیناً استفاده خواهد کرد تا از حیثیت و شأن مردم خود و نیز از مرزهای کشورش و ملت عرب دفاع نماید»

از سوی دیگر، جمهوری اسلامی ایران به افشاکری علیه تأمین‌کنندگان سلاح‌های شیمیایی عراق دست زد و کمال خرازی، رئیس وقت ستاد تبلیغات جنگ ایران، در سوم جولای ۱۹۸۴، با افشای اسنادی از تحویل دو تن گاز منجمد به عراق از سوی ایالات متحده در ژانویه گذشته (۱۹۸۳) پرده برداشت. وی با ارائه اسنادی به خبرگزاری جمهوری اسلامی، گفت: «اسنادی که در این سند موجود است از جمله نام‌های در مورد انتقال مواد شیمیایی از کالیفرنیا به پایگاه نیروی هوایی ایالات متحده در تورگان (torregon) اسپانیا و سپس حمل آن به بغداد توسط دو پرواز ویژه به شماره‌های SR-02-F2 SR-71 در بیست و یکم ژانویه می‌باشند. این نامه توسط یک افسر نظامی ایالات متحده، سرگرد پی. آر. پرایسز (P.R. Prices)، امضا شده است اظهاراتی که توسط آمریکا و مقامات عراق بیان شده نشان‌دهنده آن است که آمریکاییها که خودشان تهیه‌کننده سلاح‌های شیمیایی برای عراق هستند، عراق را با عجله و به‌طور یارکارانه محکوم کردند»

همچنین نمایندگی دائمی جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل در نامه‌ای به دبیرکل خبر داد که مطبوعات آمریکا به نقل از منابع این کشور گزارش داده‌اند ایالات متحده از تلاش عراق در بدست آوردن تسلیحات شیمیایی طی دو سال گذشته آگاه بوده است. این زمانی بود که مقامات

آمریکایی مانور تبلیغاتی به راه انداخته و صادرات هر نوع مواد شیمیایی مورد استفاده در تسلیحات شیمیایی عراق را دو هفته پس از حملات شیمیایی گسترده عراق علیه ایران متوقف ساخته بودند. اما پس از تکذیب رسمی این خبر توسط وزارت خارجه ایالات متحده، آلن کرانستون (Alen Crunston)، یکی از سناتورهای ایالات متحده تصدیق کرد که چند موسسه آمریکایی به عراق تجهیزات سلاح‌های شیمیایی تحویل داده‌اند و این تجهیزات علیه رزمندگان مسلمان ایران استفاده شده است.

با انجام عملیات بدر در اسفند ۱۳۶۳ و قطع جاده بصره - بغداد توسط نیروهای ایران، عراق بار دیگر برای جلوگیری از پیشروی نیروهای ایران در عمق خاک خود به عوامل شیمیایی متوسل شد. در این تک شیمیایی منطقه عملیاتی بدر از هورالهبویه و جزایر مجنون تا جفیر، پادگان حمید و هویزه هدف قرار گرفت و برای اولین بار به همراه سایر عوامل شیمیایی اشک‌آور، سیانور، ناول‌زا و اعصاب، از عامل خون نیز استفاده شد که به دلیل ناشناخته بودن آن برای نیروهای ایرانی، تلفات سنگینی به بار آورد. در اثر این حملات، هزار و سیصد و پنجاه و نه تن از نیروهای ایران مجروح و بیست و سه نفر کشته شدند. به دنبال تشدید استعمال سلاح‌های شیمیایی توسط عراق که تعداد آن از دوازدهم اسفند ۱۳۶۳ تا بیستم فروردین ۱۳۶۴ به سی و سه مورد با چهار هزار و شصت مجروح و کشته رسید، جمهوری اسلامی ایران طی چندین نامه به دبیرکل خواستار اعزام فوری گروه کارشناسان برای تحقیق شد. دبیرکل در بیست و هشتم مارس ۱۹۸۵ (۱۳۶۴/۱/۶) با انتشار اعلامیه‌ای از به کار بردن سلاح‌های شیمیایی در مخاصمات اخیر اعلام‌نژار کرد و بار دیگر رعایت دقیق پروتکل ژنو را خواستار شد.

در سال ۱۳۶۴ آمار مجروحان و کشته‌شدگان سلاح‌های شیمیایی افزایش زیادی داشت. در سی و هفت نوبت حمله شیمیایی گزارش شده ده هزار و بیست و هفتاد و سه نفر از نیروهای ایران مجروح و سی و شش نفر کشته شدند که میزان مجروحین نسبت به سال قبل، نه برابر شد. مناطق مورد حمله ابلان، خرمشهر، جفیر، پادگان حمید، جزایر مجنون و عین خوش را شامل می‌شد. حمله روز نوزدهم فروردین ماه ۱۳۶۴ به پادگان حمید با ده کشته و هزار و دویست مجروح شدیدترین حمله در این ماه بود. جمهوری اسلامی ایران بار دیگر از دبیرکل سازمان ملل درخواست بررسی و تحقیق کرد. دبیرکل، دکتر مانوتل دومینگوئز، یکی از چهار کارشناس وابسته به سازمان ملل، را مأمور بازدید و معاینه مصدومین شیمیایی بستری در تعدادی از بیمارستان‌های اروپا کرد. دکتر دومینگوئز از اول تا پنجم آوریل از مصدومین بازدید کرد و در هشتم آوریل گزارش خود را به دبیرکل ارائه داد. در نتیجه‌گیری گزارش وی آمده بود: «۱. سلاح‌های شیمیایی در خلال ماه مارس در جنگ ایران و عراق به کار گرفته شده است. ۲. بنا به اظهار اکثر بیماران، حمله با بمب‌هایی که از هواپیماها شده صورت گرفته است. ۳. ممکن است گاز هیروسیلنیک به تنهائی یا با ترکیب با سایر گازها استفاده شده باشد.

دبیرکل گزارش مذکور را همراه با نامه‌ای خطاب به رئیس شورای امنیت به شورا تسلیم کرد. شورا در بیست و پنجم آوریل ۱۹۸۵ بیانیه‌ای صادر نمود و در آن برای اولین بار از واژه «جنگ بین دو کشور» استفاده کرد و با ابراز نگرانی از این که

در جنگ ایران و عراق در ماه مارس ۱۹۸۵ سلاح‌های شیمیایی علیه نیروهای ایران به کار گرفته شده و با یادآوری بیانیه سی‌ام مارس ۱۹۸۴، بدون ذکر نام عراق، استفاده مکرر از سلاح‌های شیمیایی و استفاده احتمالی از آنها در آینده را قویاً محکوم کرد و خواستار رعایت پروتکل ۱۹۲۵ و همه جنبه‌های حقوق انسانی در جنگ شد.

اما این بیانیه شورای امنیت هم نتوانست جلوی استفاده از سلاح‌های شیمیایی را بگیرد. جمهوری اسلامی در سیزدهم مه ۱۹۸۵ (۱۳۶۴/۲/۲۳) طی نامه‌ای به دبیرکل خبر داد، عراق در جبهه شمالی در منطقه فکه و سردشت در روزهای هفتم و هشتم مه از گاز خردل استفاده کرده است. متعاقب آن، وزیر خارجه ایران طی نامه‌ای خطاب به دبیرکل، عملکرد شورای امنیت را در قبال کاربرد سلاح‌های شیمیایی توسط عراق به شدت مورد انتقاد قرار داد و نوشت: اگرچه قطعنامه‌ها و بیانیه‌ها و درخواست‌ها مناسب و لازم هستند، اما آنها برای وادار ساختن رژیم بعثی عراق به توقف ادامه استفاده از سلاح‌های شیمیایی کفایت نمی‌کنند. شورای امنیت که وظیفه دفاع از منشور سازمان ملل را جهت حفظ صلح و امنیت دارا است، می‌بایست خود را متقاعد سازد که وظیفه‌اش را انجام دهد و صرفاً به صدور بیانیه که متأسفانه دارای فقدان صراحت لازم در محکومیت رژیم عراق می‌باشند، اکتفا ننماید. کار و وظایف شورای امنیت و سازمان ملل، همان‌طور که در منشور مشخص شده، نمی‌تواند به انتشار بیانیه‌ها و قطعنامه‌ها و انتشار اسناد که در تاریخ ثبت شده بسنده نماید. این مجامع می‌بایست از بسیج کلیه ابزارهای بین‌المللی در قدرت خود جهت توقف فوری و قطعی هر گونه نقض قوانین بین‌المللی، به‌ویژه آن تخلفاتی که به‌طور جدی صلح و امنیت بین‌المللی را تهدید می‌کنند، استفاده نمایند.

با شروع عملیات والفجر ۸ در منطقه فاو در تاریخ بیستم بهمن سال ۱۳۶۴، عراق استفاده از سلاح شیمیایی را تشدید کرد. به‌طوری که متجاوز از هفت هزار گلوله توپ و خمپاره حاوی مواد شیمیایی روی مواضع نیروهای ایرانی ریخته شد که از این میان هواپیماهای عراقی بیش از هزار بمب در منطقه عملیاتی والفجر ۸ فرو ریختند. در مجموع هفده عملیات آفند شیمیایی توسط عراق علیه نیروهای ایران گزارش شد که عموماً در منطقه فاو، آبادان و خسروآباد بود. شدیدترین حمله در جاده فاو - هیره در بیست و چهارم بهمن ماه ۱۳۶۴ گزارش شد که منجر به کشته شدن بیست و سه تن و مجروح شدن هشت هزار و چهارصد و هفتاد و هفت تن از نیروهای ایرانی شد. متعاقب آن، جمهوری اسلامی ایران طی نامه‌هایی به تاریخهای دوازدهم، سیزدهم، چهاردهم و هفدهم فوریه ۱۹۸۶ به دبیرکل، با اعلام به‌کارگیری سلاح شیمیایی توسط عراق بار دیگر از دبیرکل درخواست کرد نمایندگان را جهت تحقیق اعزام کند. عراق اتهامات ایران را رد نموده و شکایت کرد ایران علیه نیروهای آن از سلاح شیمیایی استفاده کرده است. شورای امنیت در بیست و چهارم فوریه ۱۹۸۶ تشکیل جلسه داد و قطعنامه ۵۸۲ را تصویب کرد. در بند چهارم مقدمه این قطعنامه، تعهد دولت‌ها نسبت به پروتکل ۱۹۲۵ خاطرنشان شده و در بند دوم اجرایی آن از نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه، به ویژه استفاده از

سلاحهای شیمیایی مغایر با پروتکل ۱۹۲۵، اظهار تاسف شد. پس از صدور قطعنامه ۵۸۲، دبیرکل هیات کارشناسی را به ایران گسیل کرد و این هیات از بیست و ششم فوریه تا سوم مارس ۱۹۸۶ در ایران به سر برد و در پایان گزارش داد: هیات از تعداد زیاد مصدومین و دامنه وسیع کاربرد سلاحهای شیمیایی، بخصوص فوت یک مصدوم در برابر چشمان خویش به شدت تکان خورده و عمیقاً نگران است. هیات از به کار بردن گاز خردل بفرین حاصل کرده. می‌افزاید: «در مقایسه با کاربرد سلاحهای شیمیایی در سال ۱۹۸۴ این بار کاربرد آن وسیعتر بوده است. مدارک جدید شایان توجه در جریان مصاحبه‌ها با مجروحان عراقی در تهران به دست آمده است. این افراد اظهار داشتند که جراحات آنها به سبب بمب‌هایی است که از هواپیماهای عراقی در جریان حمله به مواضع ایرانیان

محکوم می‌نمایند در این بیانیه برای نخستین بار، عراق با ذکر نام به‌عنوان به‌کاربرنده سلاحهای شیمیایی مورد خطاب شورا قرار گرفت.

عراق در واکنش به این بیانیه، آن را فاقد تعادل دانست و اعلام کرد که در آن حمله اخیر ایران به اراضی عراق نادیده گرفته شده است. ایران در پاسخ به بیانیه، طی نامه‌ای به تاریخ بیست و هفتم مارس ۱۹۸۶ نوشت: اگر عراق سه سال پیش که از سلاحهای شیمیایی استفاده کرد، محکوم می‌شد، ممکن بود از استفاده مداوم آن از سلاحهای شیمیایی جلوگیری شود. در این نامه ایران از شورای امنیت خواست به وظیفه خود در شناسایی متجاوز در جنگ ایران و عراق عمل کند.

در سال ۱۳۶۵ حملات شیمیایی عراق با توجه به افزایش حملات نیروهای ایران، شدت بیشتری یافت؛

پرتاب شده است»

دبیرکل در شانزدهم مارس ۱۹۸۶ گزارش هیات را به شورای امنیت تسلیم داشت و اعلام کرد: نمی‌تواند از ابراز تاسف نسبت به این مطلب که سلاحهای شیمیایی توسط نیروهای عراقی علیه نیروهای ایرانی به کار گرفته شده است، خودداری کند. شورای امنیت پس از رسیدگی به گزارش دبیرکل و هیات اعزامی طی بیانیه‌ای در تاریخ بیست و یکم مارس ۱۹۸۶ اعلام کرد: اعضای شورا عمیقاً از نتیجه‌گیری متفق‌القول گزارش کارشناسان که حاکی از این است که سلاحهای شیمیایی در موارد بسیاری توسط نیروهای عراقی علیه نیروهای ایرانی به کار گرفته شده، نگرانند. اعضای شورا قویاً کاربرد مداوم سلاحهای شیمیایی را که مغایر با پروتکل ۱۹۲۵ زنو مبنی بر ممنوعیت کاربرد سلاحهای شیمیایی در جنگها است،

جنوب شرقی جزیره مجنون که منجر به یازده کشته و پانصد و چهل زخمی شد، به دنبال این حملات، شورای امنیت به شکایتهای متعدد ایران توجهی نکرد و تنها دبیرکل طی بیانیه‌ای به تاریخ ششم ژانویه ۱۹۸۷ (۱۳۶۵/۱۰/۱۶) کاربرد سلاحهای شیمیایی را از طرف عراق علیه نیروهای ایرانی محکوم کرد.

در سال ۱۳۶۶، به دنبال حملات نیروهای ایران در جبهه‌های غرب و جنوب، بار دیگر عراق سلاحهای شیمیایی را در مقیاس وسیع به خدمت گرفت. در فروردین ۱۳۶۶، هشت مورد بمباران شیمیایی توسط عراق گزارش شد که شش مورد آن در منطقه عملیاتی کربلای ۸ رخ داد. از هیجدهم تا بیست و یکم فروردین، شش بمباران گسترده شیمیایی با هواپیما و خمپاره‌انداز صورت گرفت که در مجموع بیست و یک کشته و بیش از صدوسی و چهار تن مجروح برجای گذاشت. ایران از دبیرکل درخواست اعزام هیات کارشناسی برای بررسی کاربرد سلاحهای شیمیایی کرد. عراق نیز با ادعای کاربرد سلاحهای شیمیایی از طرف ایران، درخواست مشلبه‌ی کرد. هیات کارشناسان از بیست و دوم تا بیست و نهم آوریل در ایران و از بیست و نهم آوریل تا سوم مه در عراق به سر برد و گزارش خود را در ششم ماه مه به دبیرکل تسلیم داشت. در گزارش ذکر شده بود:

الف- نیروی عراقی کراراً از سلاحهای شیمیایی به شکل بمبهای هوایی و یا به احتمال زیاد راکت علیه نیروهای ایرانی استفاده کرده‌اند. عامل شیمیایی که مورد استفاده قرار گرفته گاز خردل و در بعضی موارد احتمالاً عملهای عصبی است.

ب- نکته جدید این است که غیرنظامیان ایرانی نیز بر اثر کاربرد سلاحهای شیمیایی مجروح شده‌اند.

ج- پرسنل نظامی عراق بر اثر عملهای جنگ شیمیایی متحمل جراحاتی شده‌اند که ناشی از گاز خردل و التهاب ریوی است. دبیرکل گزارش مذکور را همراه نامه‌ای در هشتم مه به شورای امنیت تسلیم کرد. در این نامه دبیرکل ضمن ابراز تاسف از کاربرد سلاحهای شیمیایی، عمیقاً ابراز نگرانی کرده و تصریح نمود «نیروهای عراقی مجدداً از سلاحهای شیمیایی علیه نیروهای ایرانی استفاده کرده‌اند و موجب وارد آمدن جراحاتی به غیرنظامیان در جمهوری اسلامی ایران شده‌اند.» با دریافت یادداشت دبیرکل و گزارش کارشناسان، رئیس شورای امنیت پس از مشاوره اعضای شورای امنیت، بیانیه‌ای در چهاردهم مه ۱۹۸۷ (بیست و چهارم اردیبهشت ۱۳۶۶) صادر کرد که در آن گفته شد: «اعضای شورا از نتیجه‌گیری به اتفاق آراء، کارشناسان که سلاحهای شیمیایی به‌طور مکرر توسط نیروهای عراقی علیه نیروهای ایرانی به کار رفته است و افراد غیرنظامی ایران از سلاحهای شیمیایی مجروح شده‌اند و این که افراد نظامی عراق نیز از مواد شیمیایی جراحاتی برداشته‌اند، متوحش شدند. آنان بار دیگر استفاده مکرر از سلاحهای شیمیایی را که نقض آشکار پروتکل زنو مورخ ۱۹۲۵ می‌باشد و در آن به کار رفتن سلاحهای شیمیایی در جنگ صریحاً منع شده است، قویاً محکوم می‌کنند.»

با تغییر منطقه عملیاتی نیروهای ایران از جنوب به شمال عراق، بمباران گسترده شیمیایی این مناطق توسط

به گونه‌ای که تعداد بمباران دو برابر سال قبل شد و به هفتادونه مورد رسید. در فروردین ۱۳۶۵، همزمان با ادامه عملیات کربلای ۸ در محور فاو، در ماههای اردیبهشت و خرداد، مهران و حاج‌آباد در جبهه‌های میانی و در شهر یور منطقه عملیاتی کربلای ۲ در محور عمومی حاج‌عمران و محورهای عملیاتی کربلای ۴ در جزیره مینو، خرمشهر و آبادان مورد حمله شیمیایی واقع شدند. به دنبال عملیات کربلای ۶ در محور سومار و در بهمین و اسفند همزمان با عملیات کربلای ۵ در شلمچه و شرق بصره این محورها بمباران شیمیایی شدند. از نظر میزان صدمات و تلفات وارده، مهمترین حملات در این سال عبارت بودند از: حمله ۱۳۶۵/۱۰/۴ در محور خرمشهر و عریض - شلمچه با هزار و صد و شصت مجروح، حمله ۱۳۶۵/۱۰/۲۰ در جاده خرمشهر با سه هزار مجروح و حمله روز ۱۳۶۵/۱۲/۲۳ در

